

SOVIETMEČIO LITERATŪROS ISTORINIAI TYRIMAI

1. Programos vykdytojas - Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.

Norminiai etatai skirti programai – 6.

2. Programos tikslai:

Sovietinio laikotarpio literatūros istorinis tyrimas priklauso bendrajam sovietinio laikotarpio kultūros ir istorijos tyrimų kompleksui. Sovietiniu laikotarpiu literatūra ir menas, viena vertus, buvo vieni svarbiausių ideologinių ginklų, kita vertus, aktyviai dalyvavo priešiniams oficialiajai ideologijai. Tačiau bet kuriuo atveju visa oficialiai publikuota literatūra vienaip ar kitaip buvos susijusi su oficialiuoju diskursu, apėmusiu įvairias viešojo gyvenimo sritis. Tad sovietmečio literatūros istoriniai tyrimai yra svarbūs kaip sisteminė literatūros lauko būklės šiuo rekonstrukcija, drauge mėginant rekonstruoti ir patį sovietinį diskursą, su kurio reliktais susiduriame iki šiol. Jų rekonstrukcija, aprašymas ir probleminis tyrimas reikalingi dėl to, kad būtina sistemiskai apmąstyti, interpretuoti atsižvelgiant į šiandieninę situaciją sovietinio laikotarpio kultūrinį paveldą (to iki šiol nėra padaryta, arba padaryta gana vienpusiškai). Be to, sovietinis diskursas ir atskiri jo elementai darosi sunkiai suprantami jau nepriklausomybės laikotarpiu išsilavinimą gaunančiai kartai – su tuo jau dabar susiduriama vidurinio ir aukštojo mokymo procese. Šis supratimas labai svarbus ir kaip istorinio proceso, ir dabartinės kultūrinės bei politinės būklės suvokimo dalis. Tyrimai, kurie numatyti programoje, turėtų prisidėti prie šio supratimo įtvirtinimo.

Tad pagrindinis programos tikslas būtų iš naujo įvertinti ir interpretuoti sovietmečio lietuvių literatūrą, kuriant bendrąjį nacionalinės literatūros vaizdinį, atskleidžiant vidinius prieštaravimus, analizuojant literatūros lauko sovietiniu laikotarpiu struktūrą.

Programą vykdys Šiuolaikinės literatūros skyriaus mokslininkai: 4 vyriausieji mokslo darbuotojai, 5 vyresnieji mokslo darbuotojai, 3 mokslo darbuotojai.

3. Programos uždaviniai:

1) ištirti sovietinės literatūros ir jos kritikos teorines, ideologines prielaidas, santykį su bendruoju sovietiniu diskursu;

2) taikyti tyrimams naujas teorines ir metodologines prieigas (literatūros sociologijos, postkolonializmo teorijos, recepcijos teorijos, ir kt.);

3) komparatyvistiniu aspektu ištirti sovietmečio lietuvių literatūrą Vidurio ir Rytų Europos kontekste, lituanistinius sovietmečio tyrimus įtraukti į tarptautinių sovietinio laikotarpio kultūros tyrimų apykaitą;

4) išanalizuoti okupuotos Lietuvos kultūros recepciją šiuolaikinėje dokumentinėje bei grožinėje literatūroje;

5) analitiškai aprašyti svarbiausių sovietinės epochos literatūros reiškinių, sąvokų bei terminų visumą.

4. Metodologinis tyrimų pagrindimas:

Vakarų Europos. Rytų ir Vidurio Europos šalyse, taip pat ir JAV, posovietinės kultūros tyrimai vykdomi daugeliu krypčių ir remiantis įvairiais metodais. Išskirtinos šios pagrindinės pasaulyje vykdomų tyrimų kryptys:

- rašomi sovietmečio literatūros sąvokų ir reiškinių analitiniai žinynai (pvz., lenkų Słownik realizmu socjalistycznego, Kraków: Universitas, 2004; vokiečių Metzler-Lexikon DDR-Literatur: Autoren - Institutionen - Debatten, Stuttgart; Weimar: Metzler, 2009.

- literatūros institucijų ir literatūrinės kultūros tyrimai;

- sociologiniai sovietinės ir kitų sovietinio bloko šalių literatūros tyrimai (tyrinėjamas literatūros funkcionavimas visuomenėje);

- sociokritiniai literatūros tekstų tyrimai (analizuojama, kaip socialumas reiškiasi pačiame tekste);

- literatūra tyrinėjama kaip platesnio sovietinio diskurso dalis;

- tekstologiniai cenzūros tyrimai;
- ideologijos funkcionavimo literatūros tekste tyrimai;
- semiotinės sovietinės kultūros, apimančios ir literatūrą, studijos;
- pokolonijinės studijos.

Sovietmečio lietuvių literatūros istoriniai tyrimai orientuojami į multimetodologiškumą, dominuojantį šiuolaikiniuose kultūros ir literatūros tyrimuose. Laikomasi nuostatos, kad metodo pasirinkimą dažniausiai lemia tyrimo objekto pobūdis. Programoje numatomos pagrindinės metodologinės kryptys: literatūros sociologija, sociokritika, literatūros ir kultūros semiotika, recepcijos teorija, komparatyvistika, pokolonijinės studijos.

Programai įgyvendinti, su jos įgyvendinimu susijusioms problemoms spręsti taip pat reikalingi empiriniai tyrimai - surinkti ir susisteminti empirinę medžiagą (pačius literatūrinius tekstus, recepcijos dokumentus, sovietmečiu vartotą terminiją, sudaryti sovietmečio literatūrinių reiškinių sąvadą).

Projektas taip turėtų būti įgyvendinimas atsižvelgiant ir su literatūros tyrimais susijusius ar tiesiogiai nesusijusius istorijos, politologijos, sociologijos tyrimus, kurie skirti sovietinės sistemos reiškinių analizei. Būtent todėl numatomas bendradarbiavimas su kitų sričių mokslininkais (visų pirma – VU ir LII istorikais).

5. Tyrimų etapai ir jų charakteristika:

2012 m.

Kolektyvinės mokslinės monografijos *Sovietmečio literatūra šiandienos akivaizdoje: teoriniai ir istoriniai iššūkiai* koncepcijos aptarimas ir preliminarus turinio sudarymas; darbų pasiskirstymas ir monografijos rašymo pradžia;

Sintetinio analitinio veikalų *Sovietmečio literatūros žinynas* (redakcinė kolegija J. Sprindytė, A. Kalėda, E. Baliutytė-Riliškienė, R. Kmita.), koncepcijos kūrimas, preliminarus turinio sudarymas, darbų paskirstymas, veikalų rašymo pradžia.

Sovietmečio seminarai Numatomi 6 moksliniai seminarai:

- 1) Jūratė Sprindytė – Mykolo Sluckio romanai ir "socrealizmo be krantų" doktrina;
- 2) Loreta Jakonytė – Skaitymo situacijos specifika totalitarinėje kultūroje;
- 3) Aurimas Švedas - Sakytinės istorijos galimybės ir ribotumai sovietmečio epochos tyrinėjimuose;
- 4) Žana Raškevičiūtė (VU) – Janinos Degutytės kūryba sovietinės literatūros kontekste;
- 5) Solveiga Daugirdaitė – Tarybinė lietuvių rašytoja pirmaisiais sovietiniais dešimtmečiais;
- 6) Aurimas Švedas (VU) – Sovietmečio refleksijos šiuolaikiniame kinematografe.

Monografijos „Alfonso Maldonis“ rašymas (Donata Mitaitė);

Monografijos „Eduardo Mieželaičio kūryba“ rašymas (Elena Baliutytė-Riliškienė);

Monografijos „Sovietinio piliečio formavimas: šeimos modelis sovietmečio literatūroje vaikams“ (Loreta Jakonytė) rašymas;

Mokslinė konferencija, skirta vėlyvojo sovietmečio literatūrai.

Moksliniai straipsniai: Loreta Jakonytė „Ankstyvojo sovietmečio skaitytojas: samprata, formavimas, skoniai“; Rimantas Kmita „Justino Marcinkevičiaus kultūrinis herojus“, Elena Baliutytė – Riliškienė – „E. Mieželaičio vieta sovietinio literatūros lauko struktūroje“;

2013 m.

Kolektyvinės mokslinės monografijos *Sovietmečio literatūra šiandienos akivaizdoje: teoriniai ir istoriniai iššūkiai* teksto rašymas, metų pabaigoje – pirminio teksto varianto aptarimas;

Sintetinio analitinio veikalų *Sovietmečio literatūros žinynas* rašymas, vardyno ir turinio tikslinimas;

Mokslinių straipsnių publikavimas; Temos (pavadinimai) bus tikslinami 2012 metų pabaigoje-2013 metų pradžioje sovietmečio seminarai. Numatomi 6 moksliniai seminarai. Parnešimus rengs Elena Baliutytė-Riliškienė, Gintarė Bernotienė, Dalia Satkauskytė, Algis Kalėda, Imelda Vedrickaitė, numatomi 1-2 istorikų pranešimai (temos ir pavadinimai bus tikslinami 2012 metų pabaigoje).

Monografijos „Alfonso Maldonis“ rašymas (Donata Mitaitė).

Monografijos „Eduardo Mieželaičio kūryba“ rašymas (Elena Baliutytė-Riliškienė)
 Monografijos „Sovietinio piliečio formavimas: šeimos modelis sovietmečio literatūroje vaikams“(Loreta Jakonytė)

Mokslinė konferencija, skirta sovietmečio literatūros recepcijos sąlygoms ir jų dinamikai.

2014 m.

Kolektyvinės mokslinės monografijos *Sovietmečio literatūra šiandienos akivaizdoje: teoriniai ir istoriniai iššūkiai* teksto koregavimas ir redagavimas;

Sintetinio analitinio veikalų *Sovietmečio literatūros žinynas* tolesnis rašymas;

Mokslinių straipsnių publikavimas; jų temos (pavadinimai) bus tikslinami 2013 metų pabaigoje -2014 metų pradžioje.

Sovietmečio seminarai. Numatomi 6 moksliniai seminarai. Jų temų ir pranešėjų sąrašas bus sudaromas 2013 metų pabaigoje;

Monografijos „Alfonsas Maldonis“ (Donata Mitaitė) galutinis parengimas spaudai; planuojama išleisti, gavus papildomą finansavimą;

Monografijos „Eduardas Miežėlaitis“ galutinis parengimas spaudai (Elena Baliutytė-Riliškienė); planuojama išleisti, gavus papildomą finansavimą;

Monografijos „Sovietinio piliečio formavimas: šeimos modelis sovietmečio literatūroje vaikams“(Loreta Jakonytė) rašymas.

2015 m.

Kolektyvinės mokslinės monografijos *Sovietmečio literatūra šiandienos akivaizdoje: teoriniai ir istoriniai iššūkiai* galutinis parengimas; planuojama išleisti, gavus papildomą finansavimą;

Monografijos „Sovietinio piliečio formavimas: šeimos modelis sovietmečio literatūroje vaikams“(Loreta Jakonytė) galutinis parengimas; planuojama išleisti, gavus papildomą finansavimą;

Sintetinio analitinio veikalų *Sovietmečio literatūros žinynas* pirminio varianto aptarimas, koregavimas, teksto redagavimas;

Tarptautinės Baltijos šalių literatūrologų konferencijos organizavimas;

Mokslinių straipsnių publikavimas; jų temos (pavadinimai) bus tikslinami 2014 metų pabaigoje -2015 metų pradžioje.

Sovietmečio seminarai. Numatomi 6 moksliniai seminarai. Jų temų ir pranešėjų sąrašas bus sudaromas 2014 metų pabaigoje.

2016 m.

Sintetinio analitinio veikalų *Sovietmečio literatūros žinynas* galutinis parengimas; planuojama išleisti, gavus papildomą finansavimą;

Mokslinių straipsnių publikavimas; jų temos (pavadinimai) bus tikslinami 2015 metų pabaigoje -2016 metų pradžioje.

Sovietmečio seminarai. Numatomi 4 moksliniai seminarai. Jų temų ir pranešėjų sąrašas bus sudaromas 2015 metų pabaigoje.

Straipsnių rinkinio, skirto sovietinio laikotarpio Baltijos šalių literatūroms (anglų k.) parengimas.

6. Numatomi rezultatai:

Kolektyviniai veikalai ir monografijos:

Monografija „Alfonsas Maldonis“ (planuojama baigti 2014, Donata Mitaitė).

Monografija „Eduardo Mieželaičio kūryba“ (planuojama baigti 2014, Elena Baliutytė-Riliškienė).

Monografija „Sovietinio piliečio formavimas: šeimos modelis sovietmečio literatūroje vaikams“(planuojama baigti 2015, Loreta Jakonytė).

Kolektyvinė mokslinė monografija *Sovietmečio literatūra šiandienos akivaizdoje: teoriniai ir istoriniai iššūkiai* (moksl. red. Dalia Satkauskytė). Planuojama baigti rengti 2015 m.

Sintetinis analitinis veikalas *Sovietmečio literatūros žinynas* (redakcinė kolegija J. Sprindytė, A. Kalėda, E. Baliutytė-Riliškienė, R. Kmita.); reikia pabrėžti, kad ta bus ne tiesiog enciklopedinio pobūdžio leidinys, o sąvokas ir terminus susistemantis ir sovietmečio reiškinių visumą problemiška bei analitiškai pristatantis veikalas (tokio veikalų pavyzdys yra, pavyzdžiui, vokiečių

Metzler-Lexikon DDR-Literatur: Autoren - Institutionen - Debatten, Stuttgart; Weimar: Metzler, 2009.) Planuojama baigti rengti 2016 m.

Straipsnių rinkinio, skirto sovietinio laikotarpio Baltijos šalių literatūroms (anglų k.) parengimas (2016 m.).

Moksliniai straipsniai:

numatoma parengti mažiausiai 10 straipsnių, jų kiekis ir temos (pavadinimai) bus tikslinami kiekvienų metų pabaigoje ir einamųjų metų pradžioje. (nuo 2012 iki 2015). Įgyvendinimo plane pateikiamos 2012 m. straipsnių temos.

Moksliniai renginiai:

Mokslinė konferencija, skirta vėlyvojo sovietmečio literatūrai (2012 m.);

Mokslinė konferencija, skirta sovietmečio literatūros recepcijos sąlygoms ir jų dinamikai (2013 m.);

Tarptautinė Baltijos šalių literatūrologų konferencija, 2015 m.;

Moksliniai sovietmečio seminarai:

2012-2015 m. – po 6-7, mokslinius seminarus kasmet.

2016 m. – 4 moksliniai seminarai: Seminarai tarpdisciplininiai, juose pranešimus pristato LLTI, VU, LII ir kitų mokslo institucijų mokslininkai.

Šie veikalai ir moksliniai renginiai turėtų svarbūs tolesniems sovietinės ir posovietinės kultūros tyrimams, tarpdisciplininiam bendradarbiavimui su kitų sričių sovietinio laikotarpio tyrėjais.

7. Rezultatų sklaidos priemonės:

Pagrindinius programos rezultatus (kolektyvinę mokslinę monografiją, sintetinį analitinį veikalą, monografijas, anglišką mokslinių straipsnių rinkinį) numatoma publikuoti (bus teikiamos paraiškos leidybos finansavimui).

Bus surengtas publikuotų leidinių pristatymas visuomenei (Vilniaus knygų mugėse, visuomenės informavimo priemonėse).

Dalyvavimas nacionalinėse ir tarptautinėse mokslinės konferencijose su tarpiniais tyrimų rezultatų pristatymais (visą programos vykdymo laikotarpį)

Dalyvavimas tarptautinėse Baltijos šalių literatūrologų konferencijose (2013 ir 2015 m.) ir po jų paskelbtos tarptautinės publikacijos, sovietmečio tyrimų moksliniai seminarai, kuriuose pristatomi tarpiniai tyrimų rezultatai - 6-8 seminarai per metus; seminaras atviras visuomenei, studentams, mokytojams; sovietmečio seminarų įrašai skelbiami LLTI tinklapyje (www.llti.lt);

Mokslo populiarinimo straipsnių, kuriuose viešinami tarpiniai tyrimo rezultatai, publikavimas.

8. Preliminarus programos lėšų paskirstymas (tūkst. litų):

Eil. Nr.	Išlaidų pavadinimas	2012 metais	2013 metais	2014 metais	2015 metais	2016 metais	Visai programai (suma)
1.	Programai skirti norminiai etatai, lėšos	6 190,8	6 190,8	6 190,8	6 190,8	6 190,8	954
2.	Kitos lėšos planuojamos programai vykdyti (iš kitų, institutui skirtų valstybės biudžeto bazinio finansavimo lėšų)	0	0	0	0	0	0
	Iš viso	190,8	190,8	190,8	190,8	190,8	954

9. Programos trukmė:

2012 - 2016 metai.

10. Programos vadovas:

dr. Dalia Satkauskytė. LLTI Šiuolaikinės literatūros skyriaus vyresnioji mokslo darbuotoja, tel. 2 62 25 92; 8 614 82670, dalias@llti.lt